

Rosa Pagès

Jove i de comarques, AVUI

El 1986, Montse Palau afirmava, al llibre *La narrativa al Camp de Tarragona, 1939-1985*, que els escriptors joves i de comarques s'enfrontaven a un problema bàsic: com accedir al món editorial i fer realitat la publicació de les seves obres. I apuntava la via dels premis literaris com el camí més directe, per a aquells escriptors joves i de comarques, per ser coneguts i considerats dins de la literatura catalana del moment.

Passats més de deu anys des que es van fer aquestes afirmacions, és un bon moment per veure què ha canviat des d'aleshores, sobretot perquè, a primer cop d'ull, les coses han evolucionat substancialment: la cultura catalana gaudeix avui d'una experiència més àmplia d'allò que, precàriament, podríem anomenar una situació de normalitat i, per tant, sembla que en tots aquests anys allò que, precàriament també, podríem anomenar «indústria cultural» ha tingut prou temps i prou al·licients per convertir-se en una infraestructura sòlida que deixés enrere el que fa uns anys no eren sinó aventures de militància cultural; en definitiva, una infraestructura cultural capaç, pel que fa a la literatura, de convertir l'edició d'obres de creació en un negoci lucratiu, la qual cosa passa, en català, en castellà, en anglès o en xinès, per convertir algunes obres adreçades al conjunt de la població en grans èxits de venda i, paral·lelament, obrir vies d'accés a les noves fornades d'escriptors per permetre l'emergència de noves veus i noves propostes amb les quals mantenir l'equilibri entre literatura dominant i literatura emergent, entre centre i perifèria.

L'objectiu que ha inspirat el present article és, doncs, contribuir, modestament, a esbossar una radiografia de quin és el panorama a què s'enfronta un escriptor o escriptora jove –en el benentès que, passada la febre dels 80, la categoria de jove pot ben bé estendre's fins als 30 anys– i de comarques –les del Camp de Tarragona. A diferència de l'estudi de Montse Palau, però, les breus consideracions que se-

gueixen no es fonamenten en anàlisis rigoroses i aprofundides de la producció literària més recent d'aquests joves autors, sinó, únicament, en la visió subjectiva i volgudament esbiaixada d'algué que es declara implicat en el tema; és a dir, d'una persona jove i de comarques que escriu, avui, des del Camp de Tarragona. És des d'aquesta perspectiva que l'article reprèn les dues qüestions bàsiques que Montse Palau diferenciava clarament en el seu diagnòstic: les dificultats d'accés al món editorial i a la publicació de les obres, i la via dels premis literaris.

Llums d'aparador

Comencem per aquest darrer punt, la sempre controvertida qüestió dels premis literaris. Quines diferències hi ha entre els premis literaris que es convoquen avui i els que es convocaven fa deu anys? Quina és la seva projecció? Quins són els factors que empenyen els autors joves i de comarques a presentar-s'hi?

Una diferència evident és la quantitat: el nombre de convocatòries adreçades a obres de creació en llengua catalana ha experimentat un creixement notabilíssim que, en conjunt, suposa un esquer extremadament suggerent per als escriptors. Carles Martí, en un article publicat a la *Revista del Centre de Lectura* de Reus el març de 1995 amb el títol «Guanyar premis literaris: un ofici per viure?», analitzava les convocatòries sorgides al llarg de 1994, i els resultats eren francament interessants. En total, es van convocar 236 premis literaris, 141 en la modalitat de prosa i 104 en la de poesia, amb una dotació total de prop de 100 milions de pessetes (80.966.000 per a la prosa i 16.528.000 per a la poesia), a banda de diversos guardons, trofeus i premis en espècies. Aquesta gran allau de convocatòries donava lloc a una tipologia diferenciada de premis, que Martí fixava en tres grans apartats atenent a tres factors: la dotació econòmica, les dimensions exigides per a les obres candidates i la possibilitat o no de publicació de les obres guanyadores.

Així, pel que fa a la narrativa, dins la primera categoria s'inclouen els premis adreçats a obres amb una extensió equiparable a un volum habitual, amb una dotació superior o igual al milió de pessetes (fins als 5 milions del Premi Carlemany, el més ben dotat, que el 1994 es convocava per primer cop) i que asseguraven sempre la publicació de les obres; en la segona categoria, els premis per a obres de les mateixes dimensions però amb una dotació menor i que no sempre asseguraven la publicació; finalment, la darrera categoria contemplava convocatòries adreçades a contes o narracions curtes amb una dotació menor (en termes absoluts, no pas percentualment), i que, quan preveïen la publicació de les obres, ho feien fora dels canals d'edició habituals, és a dir, a través de revistes, butlletins interns i publicacions extraordinàries. Malgrat que hagin passat alguns anys des que es va fer aquest estudi, i que en l'entremig l'aixeta de les subvencions, que alimentava bona part d'aquestes convocatòries, hagi deixat de rajar amb tanta abundància, no sembla que la situació hagi experimentat canvis significatius (només cal donar un cop d'ull als reculls de premis literaris que edita el Servei d'Informació Cultural del Departament de Cultura o que es pot consultar també per Internet per adonar-se'n); la classificació, doncs, continua sent vàlida, i, en conseqüència, podem concloure que els premis literaris aconsegueixen, avui, si més no sobre el paper, un objectiu triple: premis de prestigi per reconèixer públicament la tasca d'escriptors coneguts, i que sovint permeten a les editorials fabricar autèntics èxits de vendes; premis literaris més modestos amb l'objectiu d'estimular la producció d'autors no tan coneguts, als quals obren les portes del món editorial, i premis gairebé de bateig literari, amb els quals es pretén dur a terme una tasca de promoció de la producció literària de base. De premis, doncs, n'hi ha per a tots els gustos i per a totes les necessitats, i endur-se'n un dels més modestos no resulta gaire difícil per a algú que tingui certa capacitat per escriure.

Però aquest panorama, aparentment tan lluit, amaga una realitat no tan esplendorosa. En primer lloc, hi ha massa concursos: és possible creure que, en un sol any, i un any rere l'altre, el conjunt d'escriptors i escriptores en llengua catalana són capaços d'escriure prop d'una quarantena d'obres excel·lents (les que s'enduen els premis de la primera categoria)? Que sorgeix una vintena llarga d'obres interessants i suggerents d'escriptors menys coneguts i tota una rècula de contes i narracions curtes capaces d'endur-se el prop d'un centenar de premis inclosos en la darrera categoria? I és possible, d'altra banda, que hi hagi tantes persones capaces d'erigir-se en jurats qualificadors de tantes convocatòries sense que els noms es repeteixin sempre?

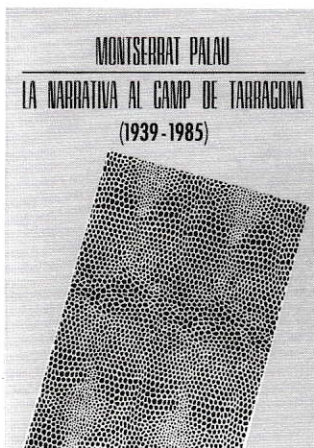
Evidentment és impossible respondre d'una manera genèrica a aquestes preguntes perquè no tots els premis literaris, formin part o no de

la mateixa categoria, responen als mateixos plantejaments i funcionen de la mateixa manera. Però el que és cert és que, per a una persona jove que comença a escriure, guanyar un premi continua sent la via més ràpida, segura i fàcil. El que li resulta difícil, sovint gairebé impossible, és integrar les conseqüències del veredict de d'un premi en la seva trajectòria literària: sovint l'atorgament d'un premi literari, més enllà de la dotació econòmica, es redueix a l'acte de lliurament de guardons i als ràpids comentaris dels membres del jurat en el piscolabis que té lloc a continuació; entesos només com un bon pretext per alegrar un programa d'actes de festa major amb un esdeveniment cultural, molts concursos literaris, si més no molts dels que no preveuen la publicació de l'obra, no ofereixen a l'autor/a res més que el protagonisme efímer d'unes hores que els mitjans de comunicació s'apressen a recollir en breus ressenyes, i l'autor/a es troba que no sap si la seva obra ha resultat guanyadora perquè era la menys dolenta de les que s'havien presentat a concurs o perquè realment tenia interès. Sense la possibilitat de difusió de l'obra i d'oferir a l'autor/a una valoració crítica del seu treball, els concursos literaris, doncs, poden ser del tot contraproduents, i en lloc d'estimular la creació d'obres literàries de qualitat poden estimular la producció d'obres mediocres amb què l'autor/a pugui anar fent-se un sobresou i, el que és més greu, amb el ferm convenciment que realment està fent bona literatura.

Professionals i amateurs

Al seu estudi, Montse Palau destriava, del conjunt d'aventures editorials del moment, dos projectes amb una certa solidesa: la línia editorial de La Gent del Llamp i la sèrie de creació de les Edicions del Centre de Lectura de Reus. Pel que fa a la darrera de les iniciatives, la sèrie de creació de les Edicions del Centre de Lectura, després d'haver publicat obres rellevants de la producció de joves autors del Camp, va deixar de ser una realitat fa uns anys, quan l'aposta editorial de l'entitat reusenca va centrar-se únicament en l'edició d'estudis històrics. Pel que fa a La Gent del Llamp, el col·lectiu ha continuat la seva tasca fent arribar al públic obres interessants, la gran majoria d'autors locals joves, a través d'unes publicacions editades amb tota cura i bon gust: Joan Cavallé, Adam Manyé, Cori Pedrola, Aleix Cort i Magí Sunyer són alguns dels noms que formen part de la llista, poc extensa però ininterrompuda, que en els darrers anys ha anat engreixant la col·lecció, una col·lecció inspirada per una determinada voluntat d'actuació cultural i no pas per criteris comercials.

Paral·lelament, el 1987 va sorgir a Tarragona una altra iniciativa editorial que, des d'aleshores ençà, s'ha convertit en una aposta segura i cada cop amb major projecció: Edicions El Mèdol. Amb l'antologia 10 narradors, imprescindible per traçar un itinerari li-

terari del que ha estat la producció més recent a la zona, El Mèdol va iniciar una col·lecció de narrativa dins de la qual s'han anat publicant, entre d'altres, les obres guanyadores dels concursos literaris convocats a les comarques del sud de Catalunya –Pin i Soler, Ribera d'Ebre, Ametlla de Mar– i a través d'aquesta col·lecció i de la més recent de Gran Narrativa ha acollit també altres obres d'autors joves sense etiqueta de premi –i no únicament del Camp– que estan assolint una bona projecció, com Andreu Carranza o Natàlia Molero. Malgrat les seves dimensions reduïdes en comparació a les de les grans empreses editorials amb seu a Barcelona, El Mèdol ha sabut establir una estratègia comercial que, gràcies a una oferta diversificada (llibres de cuina, novel·la rosa, etc.), sembla que li permet compaginar la voluntat de promoure nous valors amb les exigències d'obtenir balanços econòmics positius.

Malgrat la bona voluntat i l'interès d'aquestes dues opcions editorials locals per obrir vies d'accés a nous autors, és evidentment, però, que no són suficients per donar sortida a tot el que s'escriu. Amb tot, la seva capacitat de publicació és real i propera, infinitament més real i propera que la de les grans editorials de la capital, on la possibilitat d'enviar un original i que l'acceptin és, quan es tracta d'un autor/a jove i desconegut/da, força improbable.

D'altra banda, i aquí tornem a les conseqüències poc llúides dels premis, les condicions econòmiques dels contractes d'edició pel que fa a drets d'autor no resulten, ni de lluny, tan llamineres com ho són les dotacions dels premis literaris. A diferència dels premis, però, la possibilitat de vehicular una obra a través dels canals d'edició habitual dona a l'autor/a l'oportunitat de rebre una valoració detallada i argumentada de la seva producció abans que arribi al públic. I aquesta és, precisament, la feina que mai no podran suplir els comentaris dels membres d'un jurat, una feina que, més enllà de la importància que pot tenir per llimar les imperfeccions que són sempre presents en obres primerenques, permet a l'autor/a trobar-se amb una veu crítica que l'empeny a dialogar amb la seva pròpia producció des d'una perspectiva diferent. Una possibilitat no gaire freqüent que, per a un autor/a que comença, resulta sempre interessant i fructífera, entre altres coses perquè més endavant, quan el llibre sigui ja al carrer i arribi el moment d'esperar la crítica, només hi haurà, com a molts, un parell de ressenyes als mitjans de comunicació local i, amb una mica de sort, algun article en els mitjans de comunicació d'abast nacional. Això serà tot: passat un mes de la publicació, el llibre i l'autor/a jove deixaran d'estar en el primer pla de l'actualitat i es convertiran en notícia passada, en record. Només la convocatòria d'un altre Sant Jordi, si és que el llibre no es publica ja per aquestes dates, serà capaç de revifar l'interès noticiable sobre l'obra durant uns dies més. Després ningú no se'n recordarà fins que arribi un altre Sant Jordi i algú pre-

gunti a l'autor/a jove si treu cap altre llibre, i l'autor/a jove, que al llarg dels darrers dotze mesos ha anat de corcoll treballant en aquella feina que li dona de menjar, tot i que té ja una novel·la al cap i només espera tenir unes setmanes de vacances per posar-s'hi, o bé en té una de feta que va presentar a un premi que no va guanyar i que ara està a punt de refer, diu que no, que enguany no, que potser l'any vinent. És aleshores quan el mateix interlocutor pregunta a l'autor/a jove si encara escriu, i l'autor/a jove, amb certa perplexitat, li diu que sí, és clar, que sí, però que va a poc a poc, perquè, ja se sap, la feina, el temps... I l'interlocutor li respon amb benevolència i, canviant de tema, li demana que li recomani un títol per regalar. I l'autor/a jove ho fa de gust, però amb la sensació que no ha estat a l'alçada de les circumstàncies, que no forma part del grup dels escollits. Com si no tenir un llibre a punt per a l'ocasió fos com sortir a prendre copes sense diners a la butxaca i adonar-se que la festa és dels altres; com si ell/a també fos esclau de l'absurda servitud consumista que obliga els escriptors a produir sense interrupció, sovint a canvi de res, o, tot plegat, de ben poca cosa, si descomptem els balanços econòmics. Perquè aquell artefacte literari que ha costat hores i hores d'escriure i que, finalment, l'escriptor jove i de comarques ha aconseguit llençar a l'espai sideral, li retorna sempre un eco somort, com de compromís, massa poc explícit perquè li serveixi per tirar endavant o l'obligui a replantejar-se el camí que ha dut fins aleshores. I llavors, mentre ressegueix la llista de llibres més venuts a les parades i intenta endevinar quants d'aquests *hits-parades* passaran a la posteritat, es pregunta què significa, avui, ser escriptor i què cal fer per ser-ho. Cal convertir-se en un ésser amb rostre i dots per a l'expressió oral i fer-se un lloc en els mitjans de comunicació? Cal, obligatòriament, escollir l'opció de la professionalització i compaginar l'escriptura de grans obres literàries amb la creació de guions per a serials televisius i articles periodístics o amb la participació en tertúlies i programes de debat? Cal assumir el paper d'un bon relacions públiques i fer la promoció de la pròpia obra en els àmbits literaris de Barcelona, on coincideixen crítics i editors? Cal assumir que la crítica passejarà de puntetes sobre la pròpia obra fins que un rar atzar faci emergir l'obra als ulls d'un crític encuriosit?

Aquestes i altres són, avui, algunes de les preguntes que un autor/a jove i de comarques no pot evitar de plantejar-se en les nits d'insomni en què les tecles de l'ordinador sembla que no vulguin córrer i es deixa sentir el mestral amb tanta força que és com si volgués escombrar-ho tot.

ROSA PÀGES